

promenáda - z franc.; prechádzka, prechádzková cesta; v období *klasicizmu* zakladané na mieste zrúcaných mestských hradieb sady z promenádami

L. van Leyden: Promenáda (rytina, 1520)

G. B. Tiepolo: Benátska promernáda (18.st.)

Prometeus - gréc. Prometheus - „prezieravý“ (jeho brat *Epimeteus* - „neprezieravý“)

www: syn Titána *Iapeta* a Okeánovny *Asie*; pozri *Titáni*, *kozmogónia*

1. Baleka v gréckej mytológii: jeden z *Titánov*, syn Titána *Japeta* a *Klymény*; brat *Atlanta*, *Epiméthea*, *Menoista*; ochranca remesiel, najmä *hrnčiarstva*; stvoril ľudí z hliny zmáčanej slzami (porovnaj *Pandora*, *Adam*; ďalej pozri *mýty stvoriteľské*; Hall: *pochodeň*) a život im vdýchla *Aténa*; aby im uľahčil osud, naučil ich rozumne riadiť svoj život, tajne im priniesol *ohneň* z *Olympu*, ktorý im *Zeus* za trest predtým vzal; *Zeus* sa pomstil vyslaním *Pandory*, ktorá priniesla ľuďom od žiarlivých olympských bohov trápenia a bolesti; *Prométheus* bohov potrestal a lesťou prisúdil za obetné dary kosti zvierat namiesto mäsa; za trest bol prikovaný ku skale na *Kaukazu* (podľa inej verzie ku stĺpu; archaický motív na lakónskej miske), kde mu *sup* (Baleka uvádza *orla*) obžieral pečeň, ktorá mu stále dorastala (porovnaj príbeh *Titya*); z utrpenia mohol byť vyslobodený niekým, kto sa vzdá vlastnej *nesmrteľnosti*; vzdal sa jej *kentaur Cheirón* smrteľne poranený *Héraklom*; až potom *Zeus* dovolil, aby *Hérakles* *orla* zastrelil; *Prometeus* poradil *Diovi*, aby si nebral za ženu *Thetis*, *Heraklovi* poradil cestu za *Hesperidkami*, *Deukalionovi* a *Pyrre* aby si postavili *archu*, na ktorej prežijú *potopu* zoslanú *Diom*; pomáhal *Aténe* pri jej zrodení z *Diovej* hlavy; nakoniec sa stal na *Olympe* radcom bohov; je zosobením nepoddajnosti, ľudského sebauvedomenia, civilizačného a duchovného pokroku (> *Prometeus* je jedným z motívov prehodnotený *proletárskym umením*); častý motív *vázového maliarstva*, *sarkofágových reliéfov*, *voľného sochárstva*, *nástenného maliarstva* (*pompejské nástenné maliarstvo*), *výzdoby etruských zrkadiel*, *gem*; v stredoveku báj o *Prométheovi* ovplyvnila predstavy o zrodení človeka, v neskorom stredoveku bola *antitézou* aj paralelou biblických príbehov (pozri *paralelizmus*); *Prométheus* bol tiež považovaný za objaviteľa *sochárstva* (pozri *heures*; porovnaj *Daidalos*); renesancia prisúdila *Prométheovi* objav všetkých *umení* (F.Morandini/Il Poppi, 1544-1597) a hľadávstva filozofickej *múdrosti*; príbeh prikovaného *Prométhea* ponímaný ako voľba utrpenia pred otrockou neslobodou (Michelangelo, Tizian); (maliarstvo: Rubens, S.Rosa, J.Jordaens, S.de Valentini, P.von Cornelius, G.Moreau, A.Böcklin, Hynais, A.Procházka, B.Bartoš, E.Barlach, O.Kokoschka, J.C.Orosco; sochárstvo: N.S.Adam, B.Schnirch, J.Lipchitz, G.Marcks, i.Varga, V.Makovský); pozri *Deukalion* a *Pyrha*, *Ió*; *Nefertum*; porovnaj *narti*: Sozryko

2.skupina *Prométheus*

Zamarovský: zosobnenie odvahy a vytrvalosti, hrdého vzdoru a odporu ku starým poriadkom, lásky k slobode a ľudomilnosti (> pozri *proletárske umenie*); do mýtov vstupuje v *Titanomachii*, kde sa postavil na stranu *Dia* (k víťazstvu pomohol Diovi radou, účasťou na boji aj tým, že prehovoril bohyňu zeme *Gaiu*, aby sa pripojila v boji proti krutému *Kronovi*); hoci ho za túto pomoc Zeus nijako neodmenil, neprekážalo mu to, ale odvrátil sa od neho vtedy, keď začal aj Zeus začal kruto uplatňovať svoju moc; otvorene sa s ním rozišiel, keď sa Zeus rozhodol vyhubiť ľudí, ktorí mu pripadali nerozumní a bezmocní (pozri *veky ľudstva*); Prométheus sa rozhodol chrániť ľudí tým, že ich chcel naučiť byť samostatnými a múdrejšími: z posvätného kozuba na Olympe (podľa inej verzie z *Hefaistovej* sopky Moschyly na ostrove Lemne) im priniesol oheň, aby sa stali nezávislými od rozmarov počasia, pripravovali si výdatnejšie jedlá a zosilneli telesne aj duševne; ďalej naučil ľudí pomocou ohňa taviť kov, vyrábať nástroje, naučil ich remeslám aj počítat', písať (pozri *čítať a písať, písmo; Orfeus, Palamedes*) a čítať; skrotil pre nich divého býka a dal mu jarmo, aby mohol ťahať pluh (pozri *vól*), koňa a donútil ho počúvať človeka; postavil prvú *loď*, oboznámil ľudí s liekmi (porovnaj *bohovia lekárstva*) a ukázal im, ako šťastne žiť, keď už sa narodili na svet; tým sa stal Prométheus skutočným stvoriteľom človeka (vymanil ho z pôvodného primitívneho stavu), čo nahnevalo Dia a prikázal svojim pomocníckam Sile a Moci, aby sa Prométhea zmocnili, priviedli ho na samý okraj sveta a tam ho musel *Hefaistos* prikovať ku skale; Prométheus nezúfal, nakoľko vedel, že Diova vláda nebude večná (po matke *Klyméne* zdedil veštecký dar, vedel, kedy a ako Zeus padne, ale aj ako sa môže pred svojím pádom zachrániť); keď sa to Zeus dozvedel, poslal k nemu *Herma*, aby tajomstvo vyzvedel; keď mu vzdorný Prométheus odkázal, že nevymení svoje muky za službu tyranovi, zrazil ho do *Tartaru*, aby ho skrotil; keď sa mu to nepodarilo, vyviedol ho na svetlo a vystavil novým mukám: dlhé roky bol prikovaný ku skale na Kaukaze, kde trpel horúčavou a zimou a orol mu každé ráno požieral pečeň, ktorá cez noc vždy dorástla; až keď Zeus upevnil svoju vládu na svete, prestal sa báť nepriateľov, prepustil aj *Titánov* z väzenia a začal sa správať aj k ľuďom láskavejšie a za príslušné obete ich ochraňoval; iba ho trápilo tajomstvo, čo vedel iba Prométheus; ten aj druhý raz odmietol milosť výmenou za prezradenie; Zeus dovolil príbuzným aj priateľom (medzi nimi *Pyrrha* aj *Deukalion*), aby ho navštívili a dosvedčili, že sa Zeus už polepšil; Prométheus sa zmieril s Diom, keď videl, že pominuli dôvody jeho vzdoru, iba sa odmietol kajať a žiadať milosť; dúfal, že mu pomôžu ľudia, pre ktorých trpel, lebo z ich rúk by slobodu prijal; tým človekom bol *Herakles*, ktorý kyjakom rozbil Prometheove okovy; až vtedy zjavil Prometheus Hermovi tajomstvo (Zeus nesmie vstúpiť do manželstva s *nereidou Thetis*, po ktorej túži, lebo jej syn prevýši otea; nech ju vydá za smrteľníka a jej syn potom nikdy neohrozí bohov (> pozri *Achilleus*); Prometheus tak dosiahol slobodu, ktorú si vyvzdoroval a pritom nič neobetoval zo svojej hrdosti a cieľov; svoje víťazstvo zavíšil, keď ho Zeus prijal medzi bohov na Olympe; aby sa však splnila nezrušiteľná prísaha, že bude navždy pripútaný ku skale, musel nosiť na svojej ruke *prsteň* zo svojich pút; na Prometheovu počesť začali nosiť prstene s kameňom aj ľudia a nosia ich dodnes, hoci na pôvod tejto obyčaje už dávno zabudli; zachovaných vyše 60 vázových malieb (takmer 20 malieb na tému Prometheus prikovaný ku skale, 10 malieb na tému Prometheus oslobodzovaný Heraklom); väčšina pochádza zo 6.-5.st.pr.Kr.; téma Prometheus tvorí človeka používaná s obľubou na sarkofágových reliéfoch (dva najznámejšie z 2. a 3.st.pr.Kr. sú v *Louvre* a neapolskom Národnom múzeu); novoveké maliarstvo: di Cosimo (poč.16.st.), Tizian, Rubens, H.Grieponkerl, Hynais, F.Kupka, A.Procházka, Š.Bednár; sochárstvo: B.Schnirch, Tamayo

[http://it.wikipedia.org/wiki/Prometeo_incatenato_\(Eschilo\)](http://it.wikipedia.org/wiki/Prometeo_incatenato_(Eschilo))

[http://it.wikipedia.org/wiki/Prometeo_liberato_\(Eschilo\)](http://it.wikipedia.org/wiki/Prometeo_liberato_(Eschilo))

[http://it.wikipedia.org/wiki/Prometeo_\(mitologia\)](http://it.wikipedia.org/wiki/Prometeo_(mitologia))

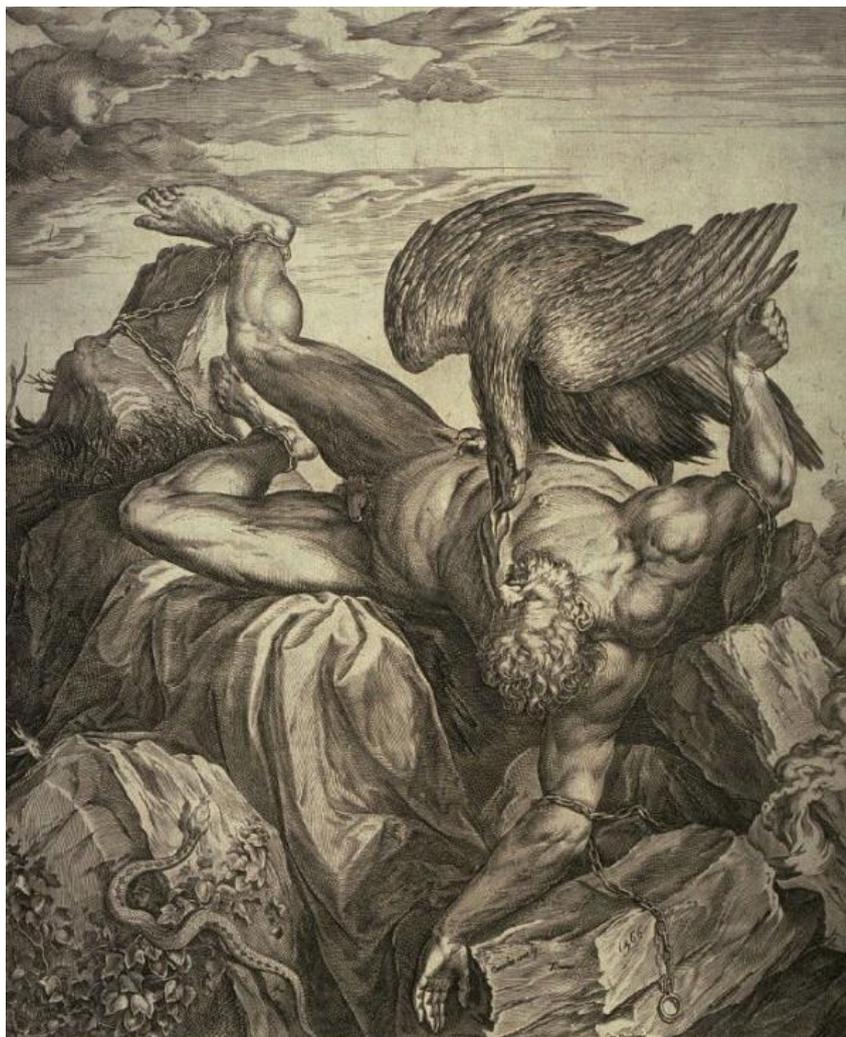
http://en.wikipedia.org/wiki/Jusepe_de_Ribera

http://en.wikipedia.org/wiki/Nicolas-S%C3%A9bastien_Adam

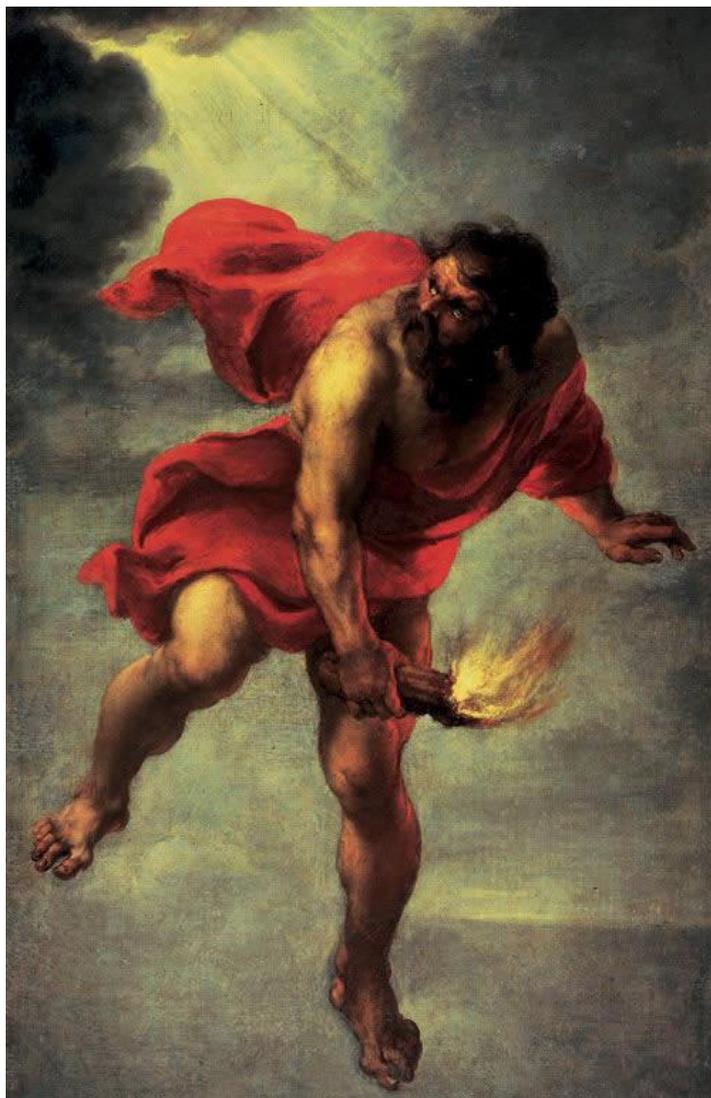
<https://www.pinterest.com/jecormac/prometheus-weimar-1850/>

Michelangelo: Prometheus (15.-16.st.)

C. Cort podľa Tiziana: Prometeus pripútaný k hore Kaukaz alebo Prometeus potrestaný v pekle (rytina, 16.st.)

J. Cossiers: Prometheus (1630)

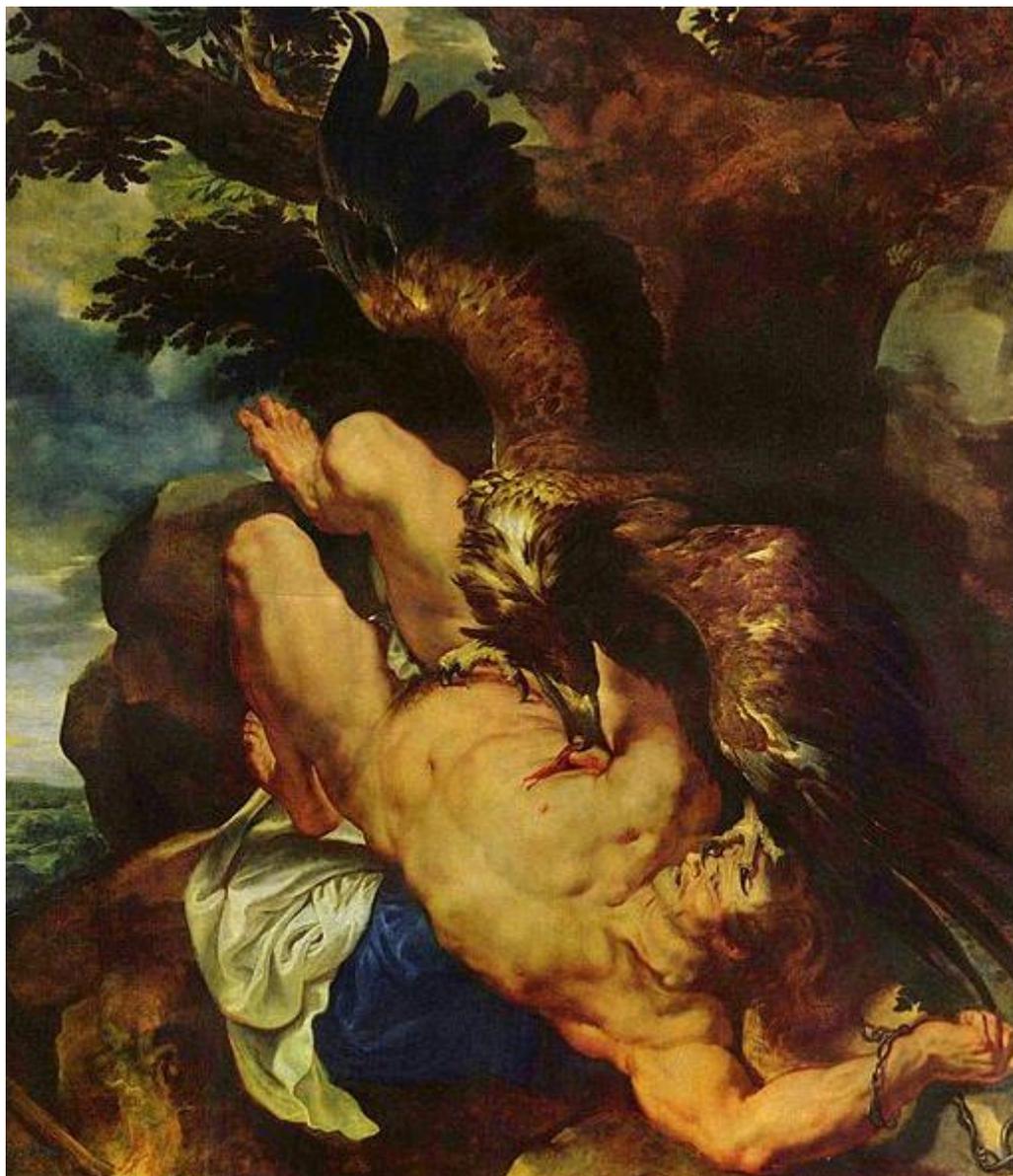
J. Jordaens: Spútaný Prometheus (1640)

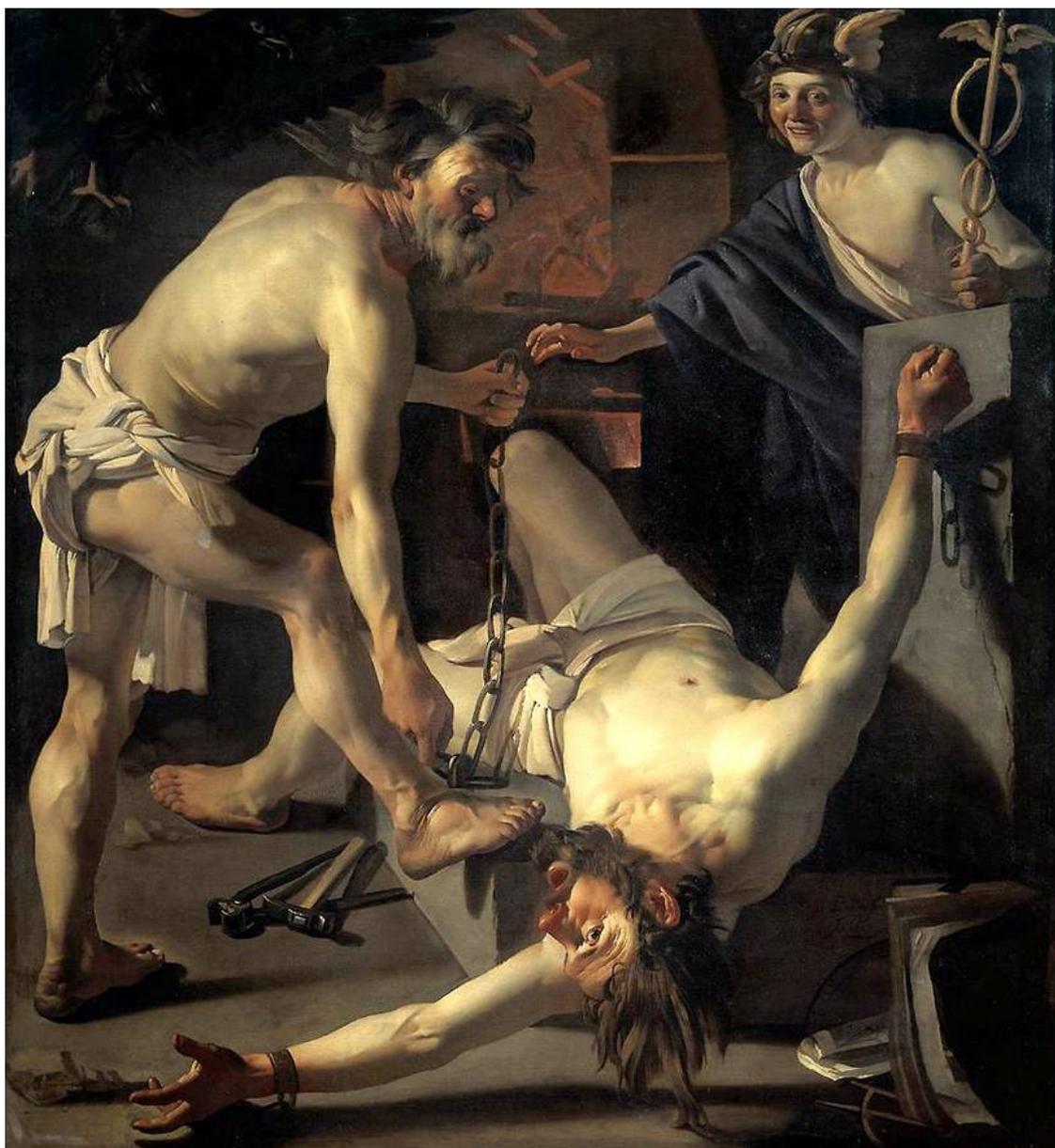
L. Giordano: Prometheus (17.st.)

L. Giordano: Prometheus (17.st.)

P. P. Rubens: Prometheus (1611-1612)

D. van Baburen: Prometheus spútaný Vulkánom (1623)

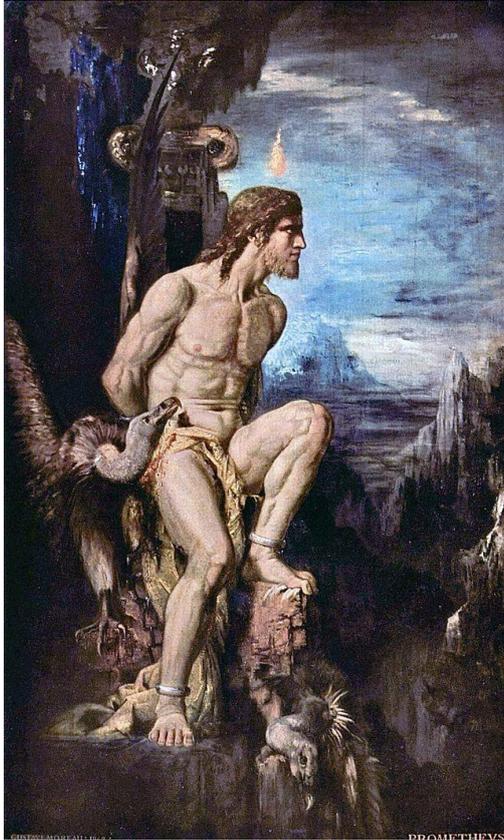
T. de Leu: Prometheus (rytina, 16.-17.st.)

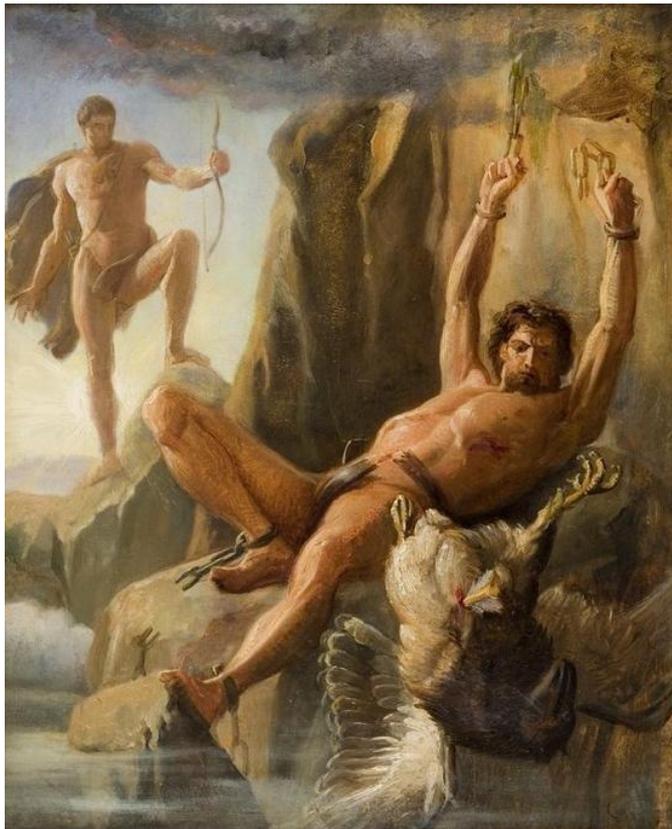
N.-S. Adam: Prometheus (1762)

F. Scaramuzza: Prometheus kradne oheň chránený Minervou Parma (freska na strope Salone Maria Luigia Falckého knižnice v Parme, 1850)

G. Moreau: Prometheus (1868)

C. H. Bloch: Oslobodenie Prometea (štúdia, 1864)

H. Vernet: Poľský Prometheus (1831)

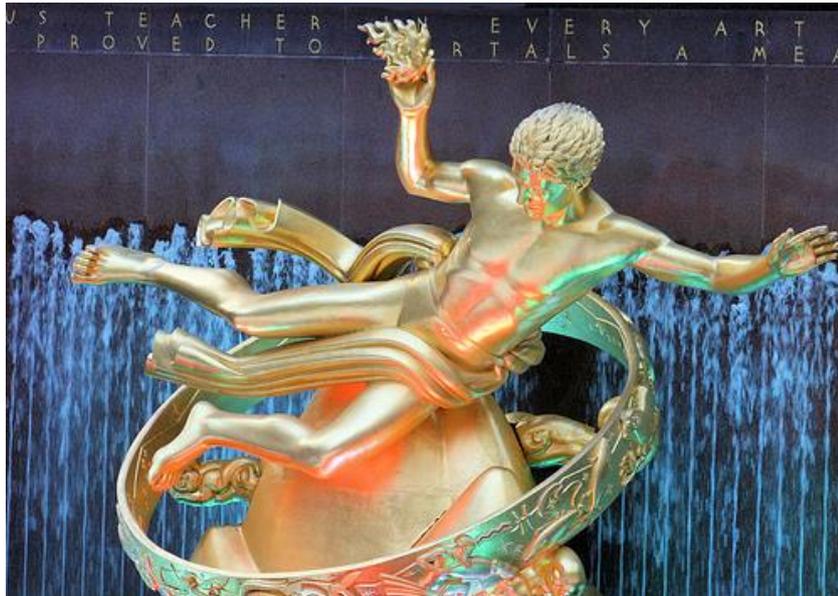

O. Zadkine: Prometheus

G. Bevilacqua: Prometheus

Prometheus prináša ľudstvu oheň - kolosálna pozlátená socha P. Manschipa v Rockefeller Centre, New York

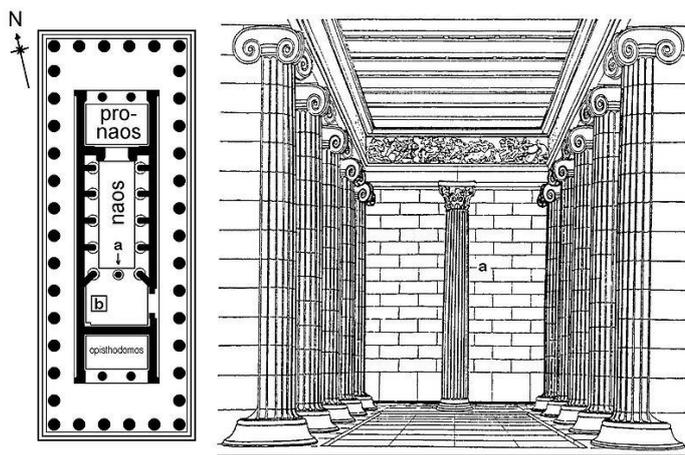
P. Manship: Prométheus prinášajúci ľudstvu oheň

Prometheus (skupina) - sovietska futuristická skupina; pozri maliarstvo ruské
pronaos - z gréc. *naos* – *cella*

-predsieň pred *cellou* gréckeho chrámu, tvorená bočnými pretiahnutými múrmi/*antami*, medzi ktorými stáli dva *stĺpy*; pronaos neskoršie priestor medzi čelnou stenou *celly* a radom stĺpov v priečelí; nachádza sa u chrámu typu *in antis*; pozri *antae*, *opisthodomos*, *dystylos*; *pro*

<http://es.wikipedia.org/wiki/Pronaos>

<http://de.wikipedia.org/wiki/Pronaos>

pronaos chrámu Apolóna Epikura v Bassam

propagačná tvorba - pozri *histoire metallique*

propagačná grafika - *grafika propagačná*

propagačný film - druh *publicistickej filmovej* tvorby, zameranej na propagačné a komerčné ciele; pozri *reklamný film*, *kinematografia*

Propetida - lat. Propoetidas; hlavná hrdinka *gréckej mytológie*; jej príbeh obsahujú *Ovidiove Premeny*; v centre Amafunta na Cypre obetovala cestovateľov; vzhľadom na hnev *Afrodity* musela predávať svoje telo a potom sa premenila na kamene; Ovídius sa taktiež zmienil, že *Afrodita* ju premenila na kravy; pozri *M. Bouche*

propisot - suchý *prepisovací oblačok*; vytlačený na fólii z plastickej hmoty, opatrený samolepiacou vrstvou; prenášanie sa uskutočňuje tlakom

proporcía harmonická - harmonická proporcía
proporcie - lat. proportio – „rovný pomer“

-pomerné vzťahy celku a jednotlivostí; v oblasti *estetiky* úzko súvisí s kategóriou *estetická rovnováha*

Baleka: proporcía je miera, vzťah proporčnej sústavy, ktorou sa riadi maliarske, grafické a sochárske zobrazenie; zákonitostiam proporcií je podriadená aj *architektúra* a niektoré ďalšie umenia (napr. hudba); vo všeobecnosti je proporcía mierou kvantitatívnych pomerov; proporcie sú *matematickým* vyjadrením jednoty rozdielných častí; v umení sa proporcía vzťahuje predovšetkým na predstavu *harmónie* (chápanej často kozmicky; v takýchto kategóriách univerzálnej harmónie uvažoval napr. Leonardo da Vinci); proporcie sú rovnako spájané aj etickými, teologickými a inými kategóriami; za základ proporcie môže byť považovaný racionálny poriadok (Polykleitos, A.B.Alberti, A.Dürer) a proporcía je potom objektívnou *ideou* matematicky vyjadriteľnej krásy; proporcía môže však byť ako súčasť predstavy krásy a harmónie založená tiež na subjektívnom cítení a byť tak protipólom objektívneho proporčného systému; táto koncepcia relativity krásy obmedzuje platnosť jediného matematického proporčného systému a v umení vždy otvára možnosti pre *imagináciu*; proporčný *kánon* nie je bezpodmienečnou súčasťou umeleckého odrazu; sú výtvarné názory, ktorých proporčné vzťahy sú zásadnou zložkou diela ale je celý rad umeleckých názorov, ktoré sa proporčných teórií zriekajú; zásadnou úlohou proporcií v umení je stanoviť racionálny *kánon* mier a vzťahov vizuálnych *foriem* a zjednotiť individuálne a konkrétne formy s obecnou zákonitosťou; platí, že proporčná teória je vždy historicky podmienená, a preto je aj vývojovo premenná; odráža a súčasne utvára nový dobový a umelecký názor > podložie tohto umeleckého názoru ovplyvňuje spätne proporčnú náuku, ktorá môže byť odvodená z organických foriem života (napr. ľudskej figúry - *antika, renesancia*; pozri *kánon, modul antický*); alebo môže byť organická forma života odriadená proporčným zákonom (pozri *modul gotický*); v európskom umení je zrod deduktívnej proporčnej teórie spájaný s *pytagorejským* učením (6.st.pr.Kr.) o *čísloch* (poriadku), ktoré sú pôvodcom všetkých vecí (tvarov); na *antropometrii* založil svoj proporčný model Polykleitos; Platón rozšíril proporčnú náuku o kozmický mýtus spájajúci štyri základné geometrické telesá so živlami ohňa, vody, vzduchu a zeme; tento platonovský kozmický mýtus ovplyvnil aj významové chápanie proporcií v stredoveku (pozri *platonizmus*); ďalším podnetom vývoja európskeho chápania proporcií bola Euklidova proporčná teória (gréč. filozof Euklides z Megary, †380 pr.Kr.); jeho teória sa rozšírila v 12.st. v západnej Európe, presadila sa najmä v *gotickej* architektúre a ovplyvnila aj gotické sochárstvo a maliarstvo; v architektúre zakladá svoje predstavy na vopred danom geometrickom obraze, napr. na *štvorci (kvadratický schematizmus/kvadratura/ad quadratum)*, ktorý bol najjednoduchším *viazaným systémom* románskej architektúry; Euklidova proporčná teória svoje predstavy zakladá rovnako na *trojuholníku, triangulácii (ad triangulum)*, ktorý gotika zlučuje s kvadratickou schémou; ad triangulum bol postavený milánsky *dóm*, ad quadratum postavený *dóm* v Kolíne nad Rýnom; rané stredoveké maliarstvo a sochárstvo pretvorilo predošlý klasický proporčný systém a prispôbilo ho dobovým symbolickým predstavám stálosti, večnosti, dokonalosti apod.; vyjadrením tohto ranostredovekého proporčného systému je *byzantský modul* (jeho podstatou je trojkruhová schéma) a *modul gotický* (zachovaný v skicári *Villarda de Honcourt* z rokov 1243-1251); vývoj stredovekého výtvarného názoru sa uberal smerom k *plošnosti*; od 13.st. bol preň charakteristický protiklad skúsenosti (zmyslovej, zrakovej) a *idey*; tento protiklad bol súbežný s protikladom *nominalistickej* a *realistickej* filozofie, ktorý sa odohrával v rámci vývoja *scholastiky*; renesancia tento spor na krátky čas zjednotila na základe antického proporčného príkladu (pozri *kánon*); renesancia obecneneovala proporčnej teórii mimoriadnu pozornosť (Brunelleschi, Alberti, Donatello, Bramante, Palladio); proporcie skúmala aj vo vzťahu k *perspektíve* (P.della Francesca; ďalej pozri *perspektíva renesančná*), ku *fyziognómii* a teórii pohybu (Leonardo da Vinci); postupom času mizne renesančný proporčne ideálny typ (najmä človeka) a rodí sa typ s proporciami empiricky odvodzovanými z jednotlivostí mnohotvárnej skutočnosti; význam proporčných náuk ustupoval v 16.st., keď si proporcie spojené s ľudským telom uchovávali opodstatnenie v *historickej malbe* a ako súčasť výučby na *akadémiách*, ktoré historickú malbu rozvíjali a nadradovali nad všetky ostatné motívy (pozri *akademizmus*); postupne renesančná proporčná náuka strácala svoj ústredný význam v námetoch krajín a *zátiší*; umenie 18. a 19.st. proporčnej problematike venovalo malý záujem a iba sa uspokojilo s preberaním antických a renesančných princípov; rad umeleckých prúdov nepokladá proporčnú náuku za podstatnú; pre ne je príznačná napr. subjektívna predstava o objekte, ktorý sa ináč javí napr. vo svetelných a vzdušných podmienkach (*impresionizmus*), alebo je ponímaný citovo, významovo a výrazovo (*expresionizmus*); napriek tomu v 20.st. existovali

smery, ktoré v súlade so svojimi zámermi prejavili záujem o formulovanie nových proporčných teórií, ktoré by zodpovedali dobovým predstavám sveta a človeka; z týchto snáh (filozoficky a vedecky podložených) vzišiel napr. Corbusierov *modulor*, založený na pomeroch ľudského tela; iným zdrojom proporcií bola príroda (*vegetabilizmus* v teórii a umeleckej praxi P.Kleea), ale aj objavy kryštalografie (náuka o fyzikálnych a i. vlastnostiach kryštálov) a molekulárnej fyziky (pozri *kryštalickosť*); v modernom umení je oživovaný aj záujem o matematické zákony proporcií, uplatňované najmä v kompozícii celého diela; (Kandinskij, Mondrian-*neoplasticizmus*, Kubišta, *orfizmus*, *Section d'Or*, *konštruktivizme* a ď.)

pozri *kánon*, *brána harmónie*, *formát*, *modul*, *modulor*, *faccia*, *miera/mierka*; *partes*; *ad quantum*, *ad triangulum*, *ad quadratum/kvadratura*; *kompozičné rastre*; *manekýn*; *homo vitruvis*; *obelisk*; *matematika*; *internacionálna gotika*; *Polykleitos*; *krása* (Baleka);

<http://www.lessing-photo.com/disping.asp?i=33020360+&cr=669&cl=1>

proporčné kružidlo - obdoba *hmatadla/hmatadlového kružidla* s kliešťovým zakončením na oboch stranách; nastavenia pomeru zmenšenia/zväčšenia dané pomerom ramien (nástroj v tvare X) so stredom spojovacích ramien vedie drážka; prekriženie ramien a ich pomer daný nastavením skrutky pohybujúcej sa v drážke; pozri *sochárske nástroje*

proporčný systém - súhrn zákonov, ktorými sa riadi vzájomný pomer jednotlivých častí umeleckého *diela*, aby bol považovaný za *harmonický*; význam je relatívny, nakoľko platnosť takýchto zákonov sa mení s dobovým vkusom

dôležité proporčné systémy:

- 1.*kánon* (od *antiky*)
- 2.*kvadratura/viazaný systém/ad quadratum* (*románsky sloh*, *gotika*)
- 3.*triangulácia* (*gotika*, *renesancia*, *barok*)
- 4.*harmonická proporcia* (*antika*, *renesancia*)
- 5.*modulor* (20.st.*Corbusiere*)

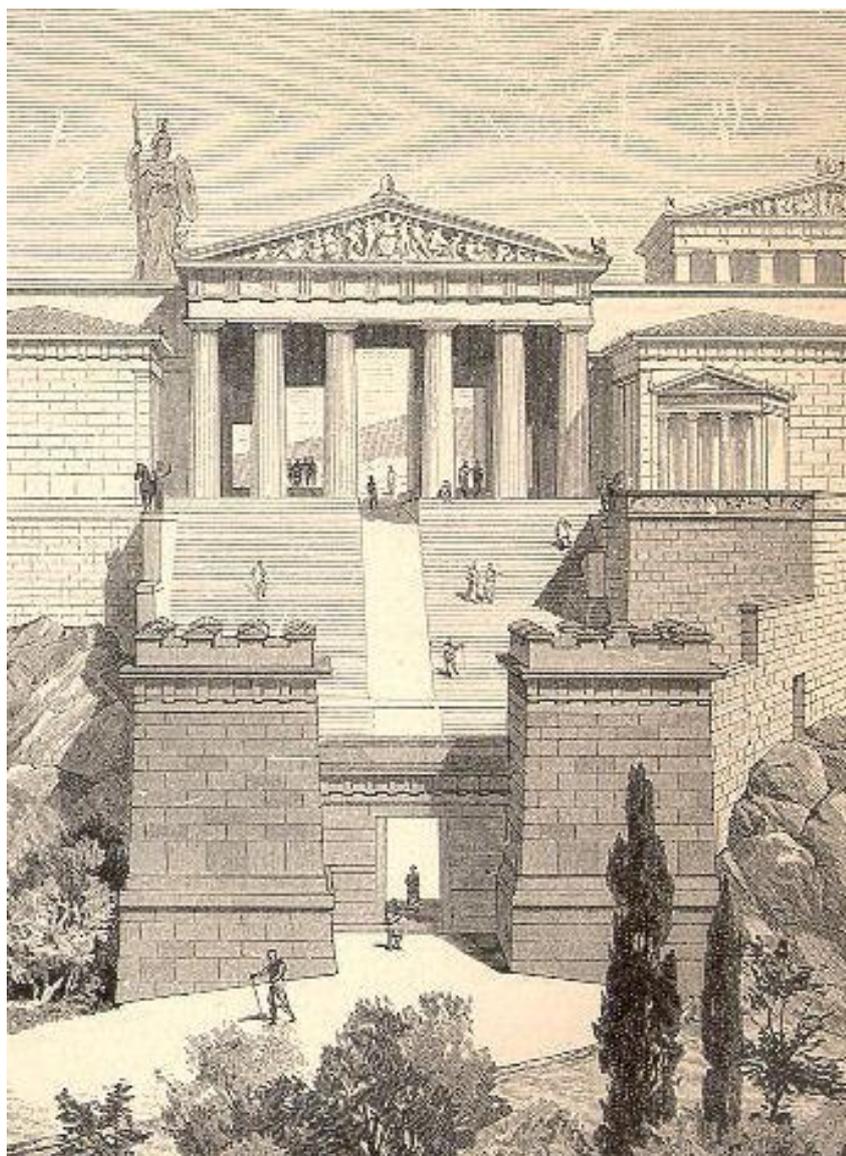
pozri *modul*, *faccia*, *pentagram*, *kompozičné rastre*

proporčný vzťah - kánon

propylaje - z gréc. *propylaion* – „pred branou“

-*antická* monumentálna vstupná *brána* (budova brány) ku svätyni alebo hradenému okrsku (*temenos*), chápaná ako samostatný architektonický útvar, zvyčajne v podobe *múra* prelomeného niekoľkými vchodmi so stĺpovými predsieňami vpredu a vzadu, niekedy aj po stranách; propylaje známe od 2.tis.pr.Kr. z *Kréty* a *Tróji*, neskoršie užívané v Grécku pri vstupe na posvätný okrskok ale aj pri vstupe do verejných budov a obytných domov; najznámejšie propylaje sú na *Akropolis* v Aténach, vybudované v 5.st.pr.Kr.; autorom propylají mýtický staviteľ a sochár *Daidalos*; pri nových krídlach aténskych propylají je umiestnená *pinakotéka*

<http://it.wikipedia.org/wiki/Propileo>

Rekonštrukcia propylají Akropoly (19.st.)

Leo von Klenze: Brána v Mníchove (grécky revival, propylaje, 1854-1862)

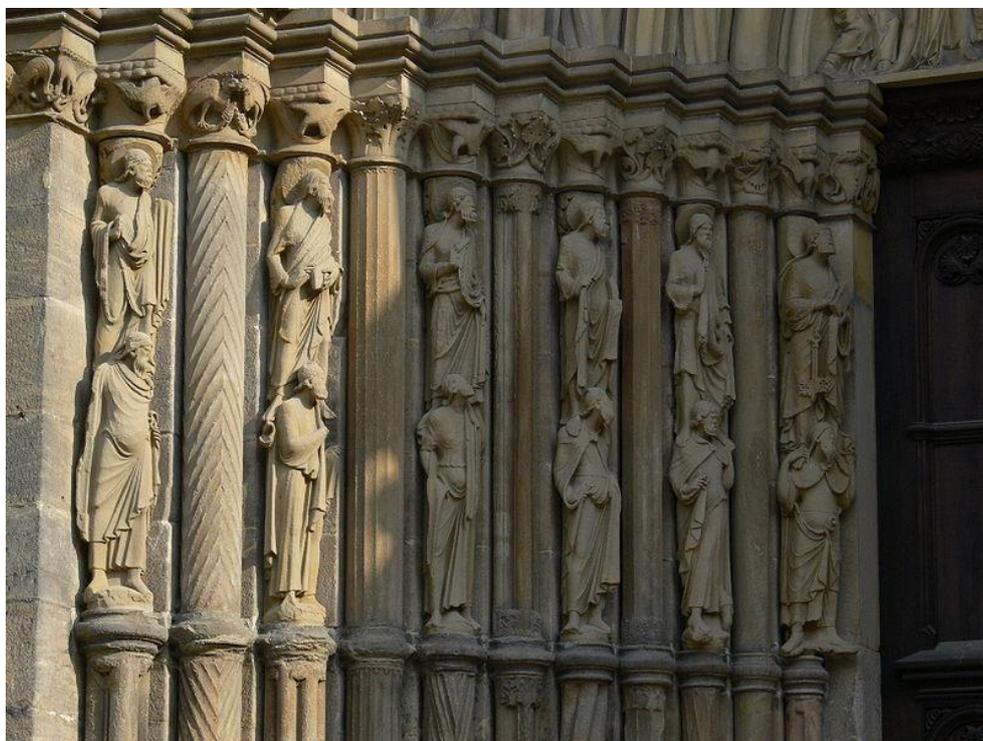
proroci - 1. zvestovatelia božej vôle, obdarení schopnosťami predpovedať budúcnosť; významné miesto v judaizme 11.-2. st. pr. Kr.; zvláštne miesto majú starozákonní proroci (predpovedajúci príchod *Mesiáša*), z ktorých za "veľkých" sa považujú štyria: *Eliáš*, *Izaiáš*, *Ezechiel*, *Daniel*; ďalším z prorokov je *Jeremiáš*; posledným novozákonným prorokom je *Ján Krstiteľ*; k prorokom možno priradiť aj sv. Jána, predpokladaného autora *Zjavenia Jána*; v novoveku v ruských podmienkach sa prorocké schopnosti pripisovali *jurodivým/bláznom v Kristu*; pozri *malí proroci*, *dvadsať štyri starcov*, *Nátan*, *Samuel*; *bible pauperum*; *Apokalypsa 1*, *oko, plášť*; *Sibyly*; *Quintilla*
2. Nabis

Baleka: *veštcí* a vyslanci božstiev, ktorí sa objavujú vo všetkých *mytológiách a náboženstvách*; predpovedajú budúce udalosti; osobitne významné miesto zaujali v *kresťanskom umení* starozákonní proroci (k ich proctvám sa vzťahuje *Nový zákon*; ďalej pozri *paralelizmus*); proroci sa delia do dvoch skupín; medzi tzv. veľkých prorokov patria štyria: *Izaiáš*, *Jeremiáš*, *Ezechiel*, *Daniel*; významovo sú spájaní so štyrmi *evanjelistami*, *rajskými riekami*, *kardinálnymi cnosťami*, *ročnými obdobiami* a ď.; bývajú zobrazovaní spoločne aj jednotlivo v dlhom rúchu s *nadpisovými páskami* (nesú ich prorocké predpovede); veľkí proroci mali významné miesto osobitne v stredovekých *ikonografických* programoch *katedrálneho sochárstva* (*portály*, *fasády*) a v *knižnej maľbe*; druhú skupinu tvoria tzv. *malí proroci*: *Ozeáš*, *Joel*, *Ámos*, *Abdiáš*, *Jonáš*, *Micheáš*, *Nahum*, *Abakuk*, *Sofoniáš*, *Aggeus*, *Zachariáš*, *Malachiáš*; medzi deuterokanonických patrí prorok *Baruch*; najčastejšie zobrazovaní ako náprotivok *apoštolov*, niekedy nesú apoštolov na ramenách na znamenie, že *Nový zákon* (apoštolí) spočíva na *Starom zákone* (prorokoch)

pozri *popolcová streda*, *jurodiví/blázni v Kristu*

https://www.google.sk/search?q=Dore:+The+Prophet+Micah&espv=2&biw=1844&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0CCYQsARqFQoTCJ-7xvK7uMcCFUPZLAodRj8NPw&dpr=1#tbn=isch&tbs=rim%3ACZvEowNjrIvAljj6gR7JuW.D7suaOYv0TNBsc65MgWunjITtbKENCINFk01M4j4YC8dJEOCPITMQUcJhbShv_1TbHb2ioSCfQBHsm5YPuyEQp- ygXdvaeXKhIJ5o5i_1RM0GxwRMwuzmqNM08MqEgnrkyBa6eOVNBGDKASLv_1ZiJyoSCds oQ0lg18rTEfUW2FTebK0DKhIJUziPhgLx0kQRxqUNAZafqJkqEgk4l- VMxBRwmBF0u1opr6P_1yyoSCvtKG_19NsdvaEU38cE3gNomI&q=Dore%3A%20The%20Prophet%20Micah&imgcr=2yhDQiDXytNzbM%3A

<http://en.wikipedia.org/wiki/Prophet>
<http://en.wikipedia.org/wiki/Woodcut>
<http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Prophecy>
<http://www.artbible.info/art/large/12.html>
<http://www.artbible.info/art/large/74.html>
<http://www.artbible.info/art/large/72.html>
<http://www.artbible.info/art/large/76.html>
<http://www.artbible.info/art/large/77.html>
<http://www.artbible.info/art/large/78.html>
<http://www.artbible.info/art/large/129.html>
<http://www.artbible.info/art/large/152.html>
<http://www.artbible.info/art/large/175.html>
<http://www.artbible.info/art/large/182.html>
<http://www.artbible.info/art/large/196.html>
<http://www.artbible.info/art/large/198.html>
<http://www.artbible.info/art/large/210.html>
<http://www.artbible.info/art/large/213.html>
<http://www.artbible.info/art/large/256.html>
<http://www.artbible.info/art/large/452.html>
<http://www.artbible.info/art/large/469.html>
<http://www.artbible.info/art/large/762.html>
<http://www.artbible.info/art/large/73.html>
<http://www.artbible.info/art/large/73.html>
<http://www.artbible.info/art/large/76.html>

Proroci s apoštolmi na ramenách (ľavá strana portálu Bamberskej katedrály, 13.st.)

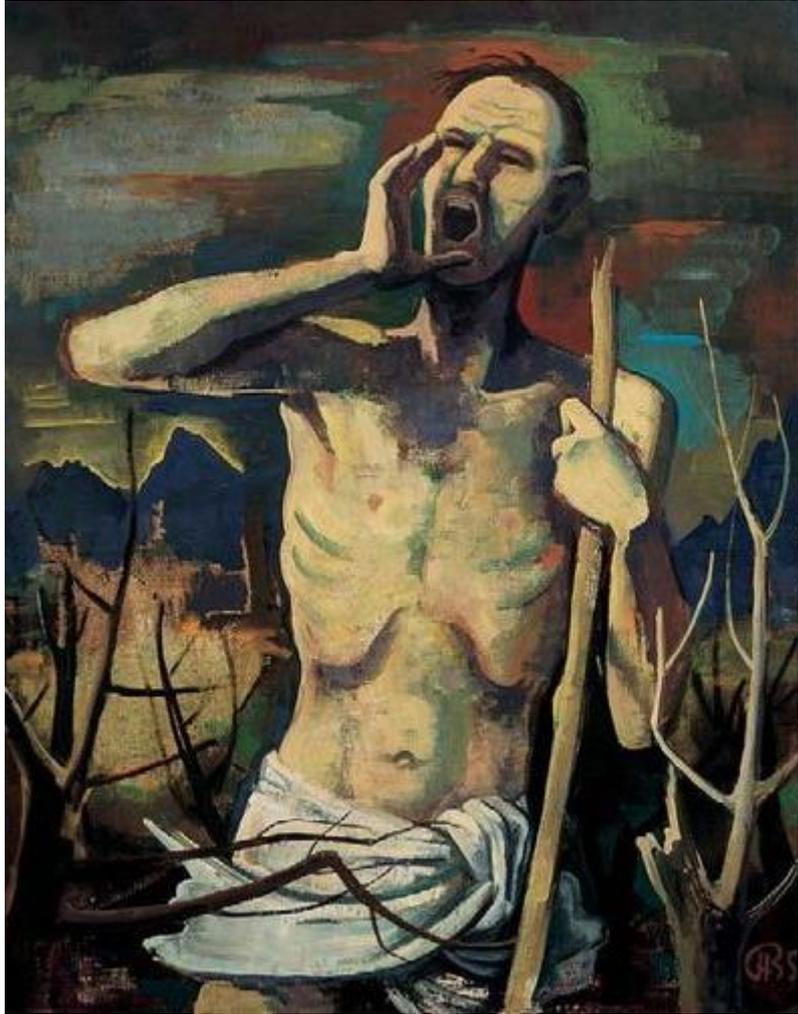
J. Tissot: Prorok Ámos, Ezechiel, Aggeus, Ozeáš, Izaiáš

J. Tissot: Prorok Jeremiáš, Joel, Jonáš, Malachiáš, Micheáš

E. Nolde: Prorok (1912)

K. Hofer: Prorok (1935)

proroci arabskí - arabskí proroci

proroci falošní - falošný prorok

proroci islamskí - islamskí proroci

proroci malí - dvanásť prorokov kresťanského (?) náboženstva, ktorí zanechali spisy menšieho rozsahu: Ozeáš, Joel, Ámos, Abdiáš, Jonáš, Micheáš, Nahum, Abakuk, Sofoniáš, Aggeus, Zachariáš, Malachiáš; porovnávajúca ich s 12 apoštolmi; pozri kresťanstvo, biblia, Starý zákon; Simeon; typologia/, „Concordia veteris et novi testamenti“

Baleka: v súvislosti s heslom *proroci*: najčastejšie zobrazovaní ako náprotivok *apoštolov*, niekedy nesú apoštolov na ramenách na znamenie, že *Nový zákon* (apoštolí) spočíva na *Starom zákone* (prorokoch); v tomto význame zobrazení na portáli *dómu* v Bamberku (1230) a na *krstiteľnici* dóme v Merseburgu (12.st.); spočiatku zobrazovaní mladí bez *fúzov*, neskoršie ako *fúzatí* starci; *Ámos* zobrazovaný ako *pastier* s košom ovocia, olovnícou a stromom; *Abakuk/Habakuk* s hrncom a krčahom; od renesancie zobrazovaný ako nahnevaný holohlavý muž (Donatello); *Aggeus* (Aggea, *Haggai*) má ako atribút mešec (západná fasáda v Amiense); *Ozeáš* (Ozeas, *Hosea*) zobrazovaný s prostitútkou, ktorú oslobodil z otroctva a zobral si za ženu; *Joel* (Joele) zobrazovaný s *rohom hojnosti*); *Jonáš* zobrazovaný ako holohlavý muž); *Malachiáš* (Malechai) zobrazovaný s anjelom; *Micheáš* (Micha) zobrazovaný s dieťaťom; *Nahum* je identifikovateľný podľa kráľa pri svojich nohách alebo podľa *kobyliiek* (vítazstvo v Ninive); *Abdiáš* (*Obajda*) má ako atribút chlieb a vodu; *Zachariáš* (*Sacharja*) zobrazovaný s dvoma okrídlenými ženami, ktoré nesú tretiu ženu v kotle; *Sofoniáš* (*Zephania*) má *lucernu*

http://medievalart.org.uk/Amiens/West_Facade/Prophets/AmiensWest_Quatrefoil_Prophets_Key.htm (prehľad mien a diel)

proroci veľkí - *Izaiáš, Jeremiáš, Ezechiel, Daniel*; významovo sú spájaní so štyrmi *evanjelistami, rajskými riekami, kardinálnymi cnosťami, ročnými obdobiami* ap.; bývajú zobrazovaní spoločne aj jednotlivito v dlhom rúchu s *nadpisovými páskami* (nesú ich prorocké predpovede); veľkí proroci mali významné miesto osobitne v stredovekých *ikonografických* programoch *katedrálneho* sochárstva (*portály, fasády*) a v *knižnej malbe*; Izaiášovým atribútom je kvitnúca vetievka (jediný, čo videl *strom Jesse* > pozri *koreň Jesse*), niekedy je jeho atribútom píla; Jeremiášovým atribútom je *kríž* (na znamenie, že zvestoval Kristove *ukrižovanie*) a tiež *palica*; Ezechielovým atribútom je *tetramorf*, ale aj zatvorená *brána*, symbolizujúca *Máriine nepoškvrnené počatie*, a *meč*; Daniel, zobrazovaný bez *fúzov* a v krátkom rúchu, má za atribút štvorrohého *barana*

Prorok Jeremiáš, Daniel, Izaiáš a Mojžiš (detail portiku katedrály sv. Jakuba, kostol Santiago de Compostela, Španielsko)

Prorocké knihy - Prorocké knihy sú radom dlhých, vzájomne prepojených diel, čerpajúcich z *Blakeovej* osobnej mytológie; boli označené ako niečo, „čo predstavuje najmenej čítanú skupinu poézie v anglickom jazyku“; zatiaľ čo Blake pôsobil ako komerčný ilustrátor, tieto knihy, ktoré sám produkoval so svojimi vlastnými rytinami tvorili veľmi osobný projekt; jednou z Prorockých kníh je *Knihá Urizen* a *Knihá Ahania*

http://en.wikipedia.org/wiki/William_Blake%27s_prophetic_books
http://translate.google.sk/translate?hl=sk&sl=en&u=http://books.google.com/books/about/Golgonooza_City_of_Imagination.html%3Fid%3DtsQo4-7PAkEC&prev=/search%3Fq%3DGolgonooza%26es_sm%3D93

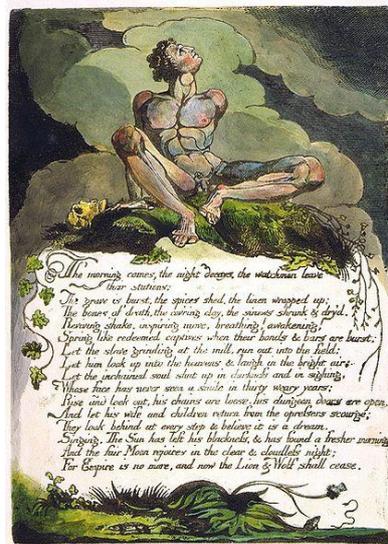
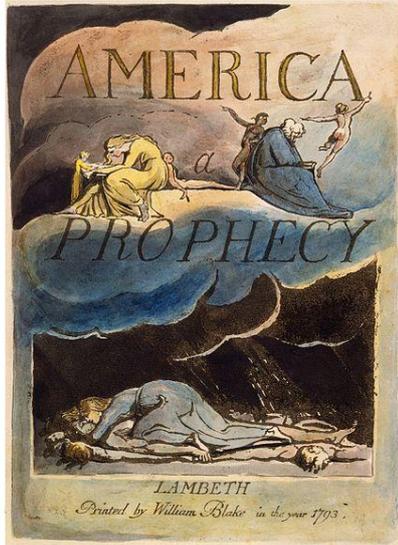
proroctvo - pozri *Silas, Gamaun; veštenie*

Proroctvo Amerika - epická báseň anglického básnika a ilustrátora *W. Blakea* z r. 1793; dej Proroctva Amerika, *Proroctva Európa* a *Piesne Los* je rozdelený do *Proroctva Afriky* a *Proroctva Ázie*, ktoré, sú súčasťou rovnakej skupiny básní; sú príbehom škriatka *Orc* (duch revolúcie) a satiricky popisujú, ako fungujú všetky udalosti so zameraním na spoločnosť a slobodu, nájdenú v revolúcii

a *apokalypse*; báseň *Proroctvo Amerika* je vyrytá na osemnástich doskách a dodnes sa zachovalo štrnásť známych kópií; ide o prvú časť Blakeovho *Kontinentálneho proroctva*

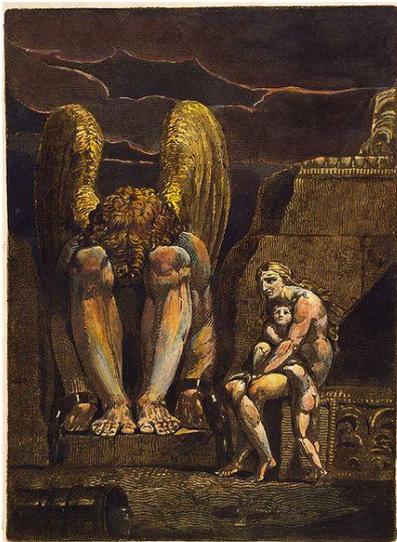
- *Proroctvo Amerika* popisuje, ako *Orc* povzbudzuje povstanie v Amerike; dej začína, ako sa kráľ triasol, keď škriatka uvidel; *Orc* provokuje ľudí, aby povstali a je svedkom apokalyptického zjavenia nového sveta (pozri *Nový Jeruzalem*)

http://en.wikipedia.org/wiki/America_a_Prophecy
http://en.wikipedia.org/wiki/Continental_prophecies

W. Blake: Titulná strana z *Proroctva Ameriky* (kópia z r. 1795)

W. Blake: *Orc*, duch revolúcie (kópia z r. 1795)

Titulný list z *Proroctva Ameriky* (kópia z r. 1795)

Proroctvo Afrika - *Proroctvo Afrika* je prvou polovinou *Piesne Los*, ale Blake ju napísal ako poslednú; príbeh začína v Afrike sa spevom *Los* o Adamovi, Noem a Mojžišovi, ktorí boli svedkami *Urizenovho* poskytnutia zákonov ľudstvu; tieto zákony sú abstrakciami učenia *Pytagora*, *Sokrata*, *Platóna*, čerpajú z evanjelia i učenia *Mohameda* a ďalej z germánskeho mýtu o vojne *Odina*; posledné zákony sú venované *Johnu Lockovi* a *Issacu Newtonovi*; všetky tieto zákony sú reťazami, ktoré sputávajú myseľ a pôsobia na svet; pozri *Los*

http://en.wikipedia.org/wiki/Continental_prophecies
http://en.wikipedia.org/wiki/Continental_prophecies

Proroctvo Ázia - Proroctvo Ázia je druhou polovinou *Blakeovej* epickej *Piesne Los*; v básni škriatok *Orc* podnecuje požiar v mysli ľudí, ktorý predstavuje myšlienkovú revolúciu; to spôsobí, že králi sveta sú prekvapení zahájenou apokalypsou (ktorej výsledkom bude nový svet)

http://en.wikipedia.org/wiki/Continental_prophecies

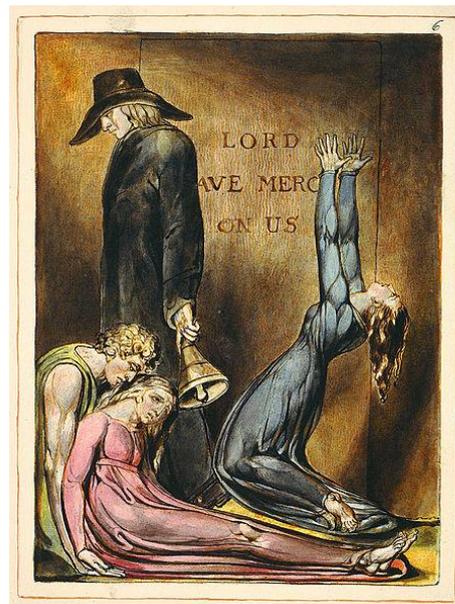
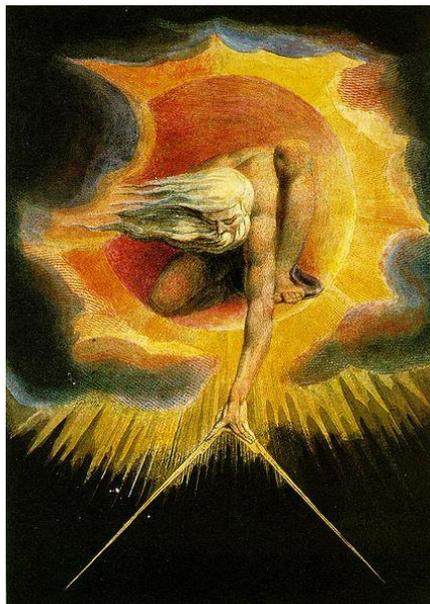
Proroctvo Európa - prorocká kniha britského básnika a ilustrátora *W. Blakea*; vyšla v období 1794 a 1821; je vyrytá na osemnástich doskách a dodnes sa zachovalo iba deväť; je súčasťou *Blakeovho Kontinentálneho proroctva*; nasledovala po *Proroctve Amerika* z r. 1873

-Blake veľa očakával od *Francúzskej revolúcie*, ktorú popísal v *Proroctve Európa*; bol však sklamaný, keď úpadok spoločnosti sa navrátil bez zmien, ktoré v ktoré Blake dúfal; Francúzi podporovali ideu rozumu, stelesnenú v postave *Urizena*, a Blake bol sklamaný, keď rozum neprivodil oslobodenie človeka; potom, čo sa v r.1804 *Napoleon* vyhlásil cisárom, Blake veril, že sa tento hrdina revolúcie sa stane bohom medzi kráľmi a postará sa všetkým o slobodu; ale Napoleon iba pokračoval v hrôzach; Blake už neveril, že *Orc*, duch revolúcie, bude iniciátorom apokalypsy; namiesto toho veril, že Boh môže existovať len medzi mužmi a nedôveroval uctievaniu všetkých hrdinov

- dej *Proroctva Amerika*, *Proroctva Európa* a *Piesne Los* je rozdelený do *Proroctva Afriky* a *Proroctva Ázie*, ktoré sú súčasťou rovnakej skupiny básní; sú príbehom ducha revolúcie *Orca/Orka* a satiricky popisujú, ako fungujú všetky udalosti so zameraním na spoločnosť a slobodu objavenú v revolúcii a apokalypse

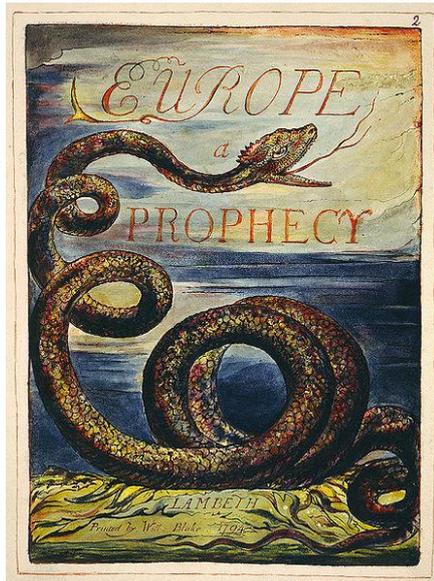
-*Proroctvo Európa* je druhá kniha *Kontinentálneho proroctva*; opisuje povstanie vo Francúzsku; popisuje uviaznutie mužov a žien v obliterčných rodových vzťahoch; had (?) bol pôvodne naveky spútaný Božou tyraniou; na konci príbehu vyvoláva *Los* povstanie

http://en.wikipedia.org/wiki/Continental_prophecies
http://en.wikipedia.org/wiki/Europe_a_Prophecy

W. Blake: Starý dní (ilustrácia z *Proroctva Európa*, 1794)

W. Blake: Ilustrácia k básni *Proroctvo Európa*, predpovedajúcej život plný utrpenia (šiesta doska)

W. Blake: Titulná strana k Proroctvu Európa, 1794)

proroctvo Kontinentálne - skupina iluminovaných kníh *W. Blakea*; skladá sa z *Proroctva Ameriky*, *Proroctva Ázie*, *Proroctva Európy*, *Proroctva Afriky* a *Piesne Los*; budí pozornosť svojimi neortodoxnými politickými, literárnymi a sexuálnymi metaforami; prvou knihou je *Proroctvo Amerika* z r. 1793, *Proroctvo Európa* z r. 1794, *Pieseň Los* z r. 1795; pozri *Knihá Urizen*, *Knihá Ahania*, *Knihá Los*, *Predstavy dcér Albionu*; *Urizen*, *Enitharmon*, *Tharmas*, *Utha*, *Starší dni*

- v proročkových knihách *W. Blake* čerpá z mytológie, ktorej ideové poslanstvo využíva pre svoje revolučné duchovné a politické predstavy nového veku; jeho túžbou je obnovenie *vesmíru* srdcom; jeho dielo je bojom medzi osvietením a voľnou láskou na jednej strane a príkazmi vzdelania a morálky na strane druhej; Blake sa nechal inšpirovať *Miltonovým* Strateným rajom, víziami Emanuela Swedenborga a takmer *kabalistickými* spismi Jacoba Boehma; Blakeove vízie išli ešte ďalej, nielen že sa zameriaval na svet biblického zjavenia, ale snažil sa obohatiť ho vlastnými interpretáciami *druidizmu* a *pohanstva*

http://en.wikipedia.org/wiki/Continental_prophesies

http://en.wikipedia.org/wiki/William_Blake%27s_mythology

„proroctvo o cédroch libanonských“ - Bergdolt v súvislosti s heslom *čierna smrť, flagelanti*: Európania sa už pre morom stretávali s temnými proroctvami, neblahými znameniami, *chiliastickými* narážkami apod.; vzhľadom na hroziace nebezpečenstvo sa pripomínali aj staršie proroctvá; proroctvo o cédroch libanonských, ktoré bolo vďaka mnohým opisom známe v Európe od roku 1240, pochádzalo od jedného *cisterciána*, ktorý v Tripolise (v dnešnom Libanone) mal videnie, ako na múr píše akási neviditeľná ruka; tá predpovedala hlad a biedu, ktorá nastane najmä po pádu Tripolisu a Akka (Akko bolo mesto na severozápade Izraela; obe mestá tvorili významné oporné body *krížiackych vojsk* v období 1191-1291 a skutočne opäť padli do rúk Arabov); po ich pádu sa mal ukázať bezhlavý národ, ktorý mal silno otriasť *Petrovou* loďou (t.j. pápežským stolcom) a po hladomore, vojne a ranách všetkého druhu dvaja panovníci z východu a západu mali nastoliť nové obdobie mieru; úspešná krížová výprava opäť získa Jeruzalem a *Kristov hrob* sprístupní všetkým *pútnikom*; potom nastane vláda *Antikrista*; celé proroctvo je výrazom chiliastických tendencií neskorého stredoveku, ktoré pripravovali obyvateľstvo na skorý koniec sveta, *apokalypsu*; porovnaj starozákonné *méne-tekell-ufarsin*; pozri *céder libanonský*; *céder*, *chiliasmus*

prorok falošný - falošný prorok

Prorokov plášť - burda

prorokyňa Anna - (*Lukáš 2,36-38*); Nový biblický slovník: vdova vo veľmi pokročilom veku, pochádzajúca z Ašerovho rodu, dcéra Fanuela; rovnako ako *Simeon* patrila k hŕstke tých, ktorí „očakávali potešenie Izraela“; mala proročké videnie a pravidelne navštevovala ranné a večerné bohoslužby v *jeruzalemskom chráme*; keď tam *Jozef* a *Mária* priniesli *dieťa Ježiša* a počula *Simeonove* slová, začala velebiť dieťa ako dlho očakávaného *Mesiáša* a chváliť boha, že splnil svoj sľub; v

talianskom a menej často v severskom maliarstve býva zobrazovaná v *Uvedení Pána do chrámu*, ako dvíha ruku v prorockom geste, s dvihnutou *pravícou* a vztýčeným prstom

Giotto: Predstavenie Ježiša v chráme (freska, Scrovegni kaplnka, Padova, 1304-1306)

A. Lorenzetti: Predstavenie Krista v chráme (1342)

Rembarndt: Simeonovo prooctvo Panne Márii

A. de Gelder: Simeon a Anna sa modlia k Ježiškovi (1700-1710)

B. West: Simeon s Ježiškom (1796)

prorokyňa Debora - *Debora*

proscenium - lat. termín pre grécky *proskénion*

-časť *javiska* pred oponou klasického a moderného *divadla*; proscénium vyvinuté z antického *proskénia* (pozri *grécke* a *rímske antické divadlo*); pozri *pro*

<https://en.wikipedia.org/wiki/Proscenium>

Proserpina - *rímska* podoba *Persefony*; jej manželom bol *Pluto* alebo *Dis*; mali spoločný chrám na *Martovom poli*, ale ich kult v Ríme mal menší význam ako v Grécku (pozri *rímski bohovia*); novoveké diela: maľby: Dürer, N.dell'Abbate, J.Heinz, Rembrandt, B.Bianco, C.Carlone; sochárstvo: F.Giradon, L.S.Boizot, Bernini

A. Dürer: Únos Proserpiny na jednorožcovi (lept, 1516)

G. Romano: Orfeus a Eurydyka pred Plutom a Proserpinou (1546)

J. Heintz I: Únos Proserpiny (1605)

G. Luka: Únos Proserpiny (freska)

L. Giordano: Mytologická scéna s únosom Proserpiny (17.st.)

J. Brueghel I.: Únos Proserpiny (1530)

H. Goltzius: Proserpina (drevoryt, 1594)

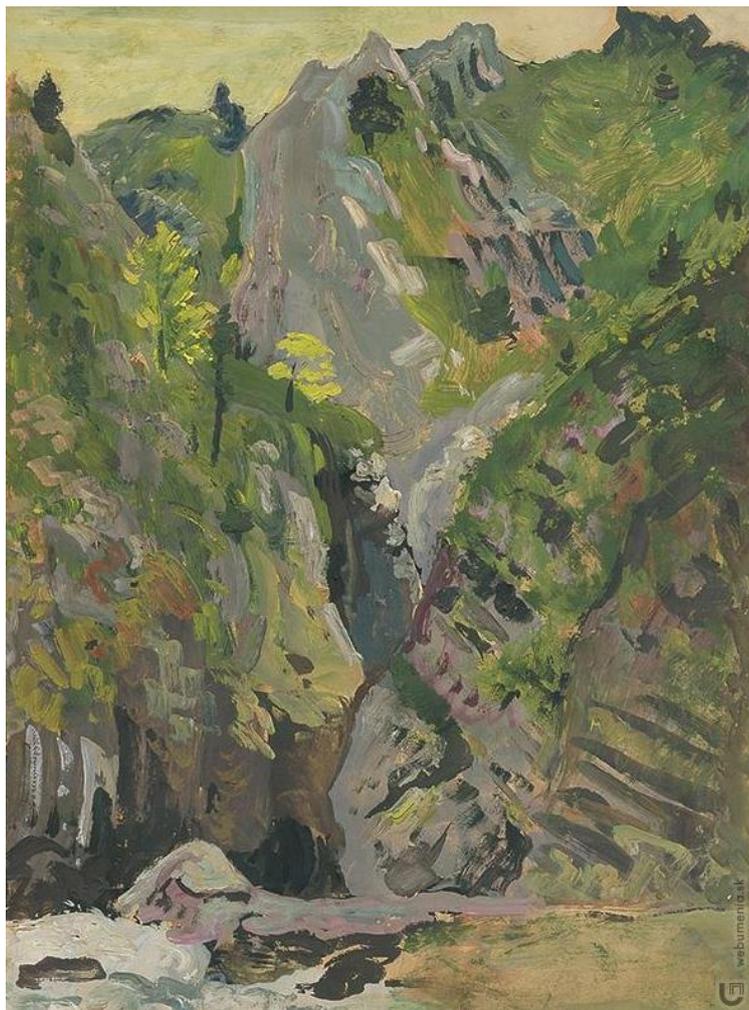
H. von Aachen: Únos Proserpiny (1587)

A. Pajou: Únos Proserpiny (z cyklu štyri elementy: Oheň)

Prosiecka dolina - pozri *Slovensko*

http://sk.wikipedia.org/wiki/Prosiecka_dolina

M. A. Bazovský: Prosiecka dolina (1956)

prosinec - čes.; *december*

proskénion - gréc. termín pre latinské *proscénium* - *javisko*: *gréckeho* (vyššie) a *rímskeho* (nižšie a hlbšie) *antického divadla*, ležiace pred *skéné* ako *podium*; asi 3 m vysoké; v priečelí rad stĺpov s *architrávom* a s doskovou výplňou; v dobe *helénskej* slúžilo ako priestor pre výstupy hercov (v 5.st.pr.Kr. ešte nebolo a herci vystupovali v *orchestre*)

<https://en.wikipedia.org/wiki/Proscenium>

proskynéza - *adoratio*; spôsob vzdávania úcty a oddanosti padnutím na kolená a pobožkaním zeme; v antickom Grécku iba vo vzťahu k bohom, neskoršie pod *perzským* vplyvom aj voči panovníkovi; pozri *grécka antická kultúra*; *gesto*; *klákanie*; *Korunovanie trním*

Oslava Boha na nebi. Víťanie nebeského ženícha (Beatus Facundus, 1047)

Matthew Paris: Autoportrét (Historia Anglorum, 1250-1255)

G. Doré: Modlitba Jákovova (drevoryt, 1866)

proso - prastará obilnina, patrí k najstarším kultúrnym plodinám; už starí Egypťania a Gréci z neho robili chlieb, pivo a liehoviny; údajne pochádza z Číny, východnej Ázie a Indie a v týchto krajinách sa radí medzi jedno z piatich posvätných *zín*; vo svojej kuchyni ho používali aj naši predkovia, čiže *Slovania*, pripravovali z neho chutné kaše, výživné placky či polievky; po odstránení plevy z prosa nám ostane *pšeno*, česky aj *jáhly*; pozri *rastliny*

prosópon - maska ako súčasť gréckeho a rímskeho antického divadla; pozri *persona*

<http://en.wikipedia.org/wiki/Prosopon>

http://it.wikipedia.org/wiki/Maschera_teatrale

Rímske masky tragédie a komédie (mozaika, .st.pr.Kr.)

prospech - pozri *kapor* (Obuchová)

prospekt - z lat. prospectus – „pohľad, výhľad“

1.informačný, propagačný *leták*

2.v *divadle* plošný dekoračný obraz v celej šírke a výške javiskového priestoru; termín užívaný aj v *kinematografii*; pozri *panoráma*

3.široká *ulica* veľkomesta; pozri *urbanizmus*; *komunikácia*; V. Hollar

Baleka: 1.v maliarstve a grafike dôsledne *perspektívne* zobrazenie budov, ulíc, námestí alebo celých *miest* (porovnaj *veduta*, *panoráma*);

2.ozdobná čelná stena alebo v *divadle* maľovaná opona, maľované alebo vystavané *kulisy*, na ktorých sa uplatňuje najmä barokový *iluzionizmus* (G.Piranesi)

L. Cruyl: Prospectus Turris Babylonicae ex praescripto. Výhľad na umiestnenie Babylonskej veže (gravírovanie a lept, 1679)

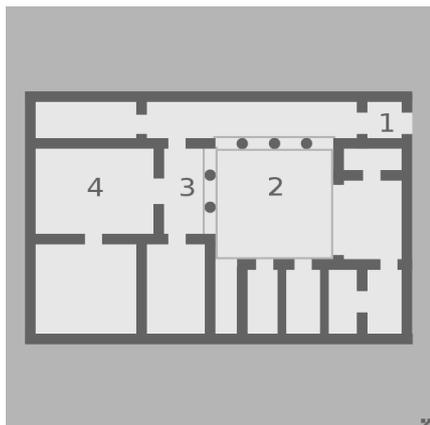
prospekt organový - organový prospekt
prosperita - pozri *blahobyt, hojnosť; thyrsos*

J. Tintoreto: Minerva odháňa Marsa od Mieru a Prosperity

prosta - predsálie *antického domu; vestibul*
prostasový dom - *pastasový dom s prostas*; typ variabilného *antického domu*; pastasové a prostasové domy vytvárali bloky/*insulae* a tie potom antické *pásové mesto* (od čias ranej gréckej kolonizácie v 8.-7.st.pr.Kr. po klasické obdobie 4.st.pr.Kr.); pozri *grécka architektúra; oikos*

<http://de.wikipedia.org/wiki/Prostashaus>
<http://de.wikipedia.org/wiki/Oikos>

1. vstup, 2. dvor, 3. prostas, 4. oikos